

24 Şubat 2022'de başlayan halen devam eden bir yılını doldurmuş Rusya'nın Ukrayna işgali, Rus ordusu açısından da büyük kayıplar vererek devam ediyor. ABD ulusal İstihbarat direktörü Avril Haines, Senato istihbarat komitesi konuşmasında, Rusya-Ukrayna savaşının tarafların birbirlerini tükettiği bir yıpratma savaşına dönüştüğünü, belirleyici bir askeri üstünlüğün olmadığı ve bu durumun küresel bir tehdit oluşturduğunu belirtti. Rus işgali altında Doğu bölgelerini ve Kırım'ı yeniden alma hedefindeki Ukrayna, savaşı 2023 yaz sonuna kadar bitirmek için bir zaman sınırlaması koydu. Ukrayna'nın

karşı yürütülen bir örtülü savaş olarak değerlendirilebilir. NATO desteği askeri silah temininde kalmaktadır. Fransız Askeri İstihbarat Başkanı General Eric VIDAUD işgalin olmayacağını ileri süren değerlendirmesi nedeniyle, işgalin ilk haftalarında görevinden istifa etmek zorunda kaldı. Almanya'nın henüz patlatılmamış olan Kuzey Akım projesi nedeniyle tam güven vermediği için, ABD istihbarat anlamında gelişmeleri sonrasında NATO ile paylaşarak süreci yönetti. Yazı Ukrayna'nın ilk aylarda süreci kendine çeviren başarısı, arkasında yer alan istihbarat ve teknolojik çalışmaları değerlendirecektir.

Doç. Dr. A. İnci Sökmen ALACA

Arel Üniversitesi Öğretim Üyesi
Global Savunma Yazarı

Ukrayna Savaşında Yeniden Önem Kazanan İstihbarat Ve Teknolojik Savunma

beklenmedik gösterdiği başarılı direniş ve Rusya'ya verdiği yüksek askeri kayıplar (asker ve silah) tüm dünyaya sürpriz yaşattı. Güçlü Rus ordusunun bir hafta içinde durumu kendi lehine çevirebilecek iken nerede hata yaptığı dünyanın birçok akademik çevresinde halen tartışılıyor. Bu başarının arkasında güçlü bir istihbarata dayalı askeri hazırlık, ABD liderliğinde örtülü operasyonların Ukrayna ön safta yer alacak şekilde sürdürülmesi ve teknolojik sistemlerin (uydular, sosyal medya, akıllı cep tel uygulamaları, yapay zeka gibi) yer aldığı ileri sürülmektedir. Ukrayna direnişi bir bakıma savaş alanında ABD ve Beş göz (İngiltere, Kanada, Yeni Zelanda, Avustralya) istihbarat grubu ve İsrail istihbarat desteği altında Rusya'ya

Şubat 2022 askeri işgal, ilk defa Rus devlet başkanı Vladimir Putin'in kendi liderlik karizması ve Rusya'nın geleceği varoluşsal bir krize girdi. Napolyon'un ve Hitler'in Rus işgalinden sonra III. Vatan savunması olarak değerlendirdiği askeri çatışmaları, nükleer savaş seviyesine ordusunun hazır olma emrini vererek Rusya'ya yönelirse ya da savaşı bir günde bitirmek isterse kararlı biçimde nükleer savaş başlatacağını dünyaya belirtti. Taktik dehası olarak nitelendirilen Putin'in Rus etkisi altına alma stratejilerinde 2016 Amerikan başkanlık seçimine etkisi, Avrupa'da aşırı sağın desteklenmesi, Avrupa Parlamentosu seçimlerindeki rolleri, İngiltere London City'de Rus mevduatı, 2008 Gürcistan Savaşı, Kırım İlhamı,

Fransız Total şirketi ile yakın işbirliği, Estonya, Abhazya, Suriye başarıları, Ukrayna'nın doğusundaki kurulan Donetsk ve Luhask Halk Cumhuriyetlerinin tanınması, ABD'de ciddi rahatsızlık yaratmıştı. ABD'de 20 yıl içerisinde stratejileriyle ve zekasıyla Putin'in kendilerinden daha zeki olduğuna dair güçlü bir kanaat oluşmuştu. Amerikan askeri, istihbarat ve siyasi yapı içinde Rusya'yı stratejik olarak yenebilmek için güçlü arzu, Demokrat Parti başkanlığı dö-

zayıf görünmesine neden olacak duruma sokmayı başarmış gözükmektedir. Amerikalıları utandıran, kendini üstün konuma sokan ve küçük gösteren geçmişin intikamı Ukrayna işgali ile Putin ve yakın çevresindeki adamlarından alınmaya çalışıldığı görülmektedir.

ABD, Ukrayna işgali ile şu ana kadar rövanş anlamında ne kazanmıştır? İşgal başladığında Putin'in ilk hedefi Kiev'i ele geçirip rejimi değiştirmek ve ülkeyi Neo

bölgeye çok sayıda asker çıkaramayan ve silah sevk edemeyen, karadan gönderdiği zırhlı birlikleri de pusuya düşen Rusya, Ukrayna'nın başkentini ele geçirerek Ukrayna devlet başkanı Zelensky'yi iktidardan indiremedi. 48 saat Rusya ordusunun yenilgi almasını başlatan ve emir komuta zincirindeki çözülmeyi beraberinde getirirdi. Beklenenden uzun süren kuşatma tankların lojistik sorununu ortaya çıkardı ve bir Ukraynalı çiftçinin evine götürdüğü Rus

açıklayarak Rus liderin niyet okumasını başardığını dünyaya ekibiyle gösterdi. Saldırı zamanının ve yerinin önceden bilinmesi askeri istihbarat alanında çok stratejik öneme sahiptir. ABD bu bilgiye nasıl ulaştı sorusu Rusya'da, istihbarat jargonu ile "enfeksiyon kapmış iktidara karşı batı yanlısı bir paralel yapılanma mı var?" şüphesini doğurdu. Hem askeri yapı içinde hem de istihbarat görevlileri içerisinde tutuklanmalar ve ölümler birbirini izledi. Sovyet istihbaratı KGB, Rusya'nın kurulmasıyla Federal Güvenlik Servisi (FSB) adını almıştı. FSB bünyesindeki 5. Kol şubesi çalışma alanı "yakın çevre" olarak nitelendirilen Eski Sovyet toprakları üzerinde Rusya çıkarlarına uygun bilgi toplayan birimdi.

İsrail ajanı çıkması gibi hedef ülkelerin askeri ve istihbarat yapılarında devşirme yandaş yapma stratejisinin, politik savaşın bir alan uygulanmasıdır. Amerikan istihbaratı CIA ve İngiliz istihbaratı MI6 ve askeri istihbarat birimleri, askeri savaş alanındaki yenilgi ile Rus istihbaratının güven sorununu ortaya çıkarmışlar ve bunun derinleşmesi içinde medyada bir dizi haberle arttırmaya çalışmışlardır.³ 2016 seçimlerinde Ruslar müdahale ederken CIA neredeydi eleştirisinin rövanşı bu şekilde alınmış gözükmektedir.

Ukrayna direnişinde, CIA'nin örtülü operasyon eğitimlerinden "Jedburgh Programı", Amerikan özel kuvvetleri ve CIA

//

GÜÇLÜ RUS ORDUSUNUN BİR HAFTA İÇİNDE DURUMU KENDİ LEHİNE ÇEVİREBİLECEK İKEN NEREDE HATA YAPTIĞI DÜNYANIN BİRÇOK AKADEMİK ÇEVRESİNDE HALEN TARTIŞILIYOR. BU BAŞARININ ARKASINDA GÜÇLÜ BİR İSTİHBARATA DAYALI ASKERİ HAZIRLIK, ABD LİDERLİĞİNDE ÖRTÜLÜ OPERASYONLARIN UKRAYNA ÖN SAFTA YER ALACAK ŞEKİLDE SÜRDÜRÜLMESİ VE TEKNOLOJİK SİSTEMLERİN YER ALDIĞI İLERİ SÜRÜLMEKTEDİR. UKRAYNA DİRENİŞİ BİR BAKIMA SAVAŞ ALANINDA ABD VE BEŞ GÖZ (İNGİLTERE, KANADA, YENİ ZELANDA, AVUSTRALYA) İSTİHBARAT GRUBU VE İSRAİL İSTİHBARAT DESTEĞİ ALTINDA RUSYA'YA KARŞI YÜRÜTÜLEN BİR ÖRTÜLÜ SAVAŞ OLARAK DEĞERLENDİRİLEBİLİR."

nemlerinde dış politikasının esasları arasına girmiş görünmektedir. Başkan Obama döneminde Suudi Arabistan ikna edilerek petrol fiyatları 40 dolara düşünce, Rus ekonomisinde % 4 küçülme sağlanması büyük bir başarı sayılmıştır. Yeniden Demokrat partili başkan Joe Biden, Rusya'nın Ukrayna ısrarını yeni bir yenilgi için fırsat sayarak, bu işgale karşı iyi bir örgütlenme ile rakibini bu sefer, ekonomik yaptırımlarla istediği düzeyde zora sokamasa da askeri ve istihbarat açısından dünya tarafından

Nazi unsurlardan temizlemektir. Rus ordusu Ukrayna'nın stratejik noktalarına düzenlenen füze saldırılarının ardından 24 Şubat sabahı 34 helikopterle Hostomel havalimanını ele geçirmeye çalıştı. Helikopterlerin havada patlatılmasıyla özel kuvvetler düzeyindeki askerlerinin çoğunu ilk saldırıda yitirdi. Belarus sınırından gelen Rus zırhlı birlikleri Ukrayna direnişini kırabilse de 48 saat içinde Kiev yakınında iki havalimanı ele geçirilemedi. Hava köprüsü kuramadığı için

tankı, yenilgiye uğramış Rus ordusunun sembolü olarak kullanılarak, görsel ve sosyal medyada psikolojik yıpratma savaşına dönüştü.

Ukrayna ve ABD hedef seçiminde doğru yerde konuşlanmayı istihbarat sayesinde ve askeri uzmanların, Sovyetler Birliği'nin geçmiş Prag, Çekoslovakya, Afganistan işgal planlarını değerlendirek yapıldığı ileri sürüldü. Amerikan başkanı Joe Biden bir hafta öncesinde Rusya'nın Ukrayna'yı işgal edeceğini

Ukrayna'da direniş olmayacağını, lider Volodymyr Zelensky'in halk nezninde popülerliğinin %30'larda olduğunu belirten değerlendirmeleri, bu birimden 150 kişinin¹ ve başındaki General Sergei Beseda'nın, Lefertova hapisanesine gönderilmesine neden oldu. Ukrayna işgalinde FSB rolü azaltılırken, Rusya Silahlı Kuvvetler teşkilatına bağlı askeri istihbarat teşkilatı GRU liderliğine geçti². Şüpheleri doğuran nedenler içerisinde, geçtiğimiz yıllarda Çin'de 40 üst düzey askerin ülkesinin askeri bilgilerini Amerika'ya verirken yakalanması, İran'da üst düzey askeri yetkilinin

ilgili birim ajanları tarafından, Ukrayna özel kuvvetleri askerlerine verilmiştir. II. Dünya Savaşında Norveç, Fransız direnişlerinden esinlenerek oluşturulan program stratejik alanların nasıl korunacağı, emir komuta ve lojistik destek alanlarında nasıl faaliyet yürütüleceği bilgilerini içermektedir. ABD tarafından bu yazılar paylaşıldıkça⁴, Putin Ukrayna'da direniş olmayacak düşüncesinin oldukça yanıltıcı bir istihbarat bilgisi olduğuna karar vermiştir. Bu programın Ukrayna'da başarıya ulaştığını dünya

³ The Economist (2022), "The War in Ukraine has battered the reputation of Russian Spies", <https://www.economist.com/europe/2022/10/09/the-war-in-ukraine-has-battered-the-reputation-of-russian-spies>

⁴ Caroline Rose ve Douglas London, (2022) "Great Power Espionage: The US Intelligence Community's Strategy in Russia War on Ukraine" New Lines Institute, <https://newlinesinstitute.org/russia/great-power-espionage-the-us-intelligence-community-strategy-in-russias-war-on-ukraine/>

¹ TVP World (2022) "Putin purges 150 FSB Officers" <https://tvpworld.com/59577307/putin-purges-150-fsb-officers>
² Andrei Soldatov ve Irina Borogan, (2022) "The Shadow War: Putin Strips Spies of Ukraine Role", CEPA, <https://cepa.org/article/the-shadow-war-putin-strips-spies-of-ukraine-role/>

kamuoyuna sunduktan sonra, Tayvan da kendi ordusunun bu birimler tarafından eğitilmesini onaylamıştır. Amerikan ordusu, Rus ordusuna bu işgal sırasında iyi bir darbe vurabilmek için Rus ordusu konusunda uzmanlar ile çalışarak işgalde ön saflarda yer alacağı öngörülen komuta kademesindeki generallerin etkisiz kılınması üzerine odaklanmıştır. Aralarında General Vitaly Gerasimov'un öldüğü haberi de gelen bu generaller listesi wikipedia⁵ da yayınlanarak dünya kamuoyuna Amerikan önderliğinde Batı ve Ukrayna'nın başarısını sergilemişlerdir. Diğer can alıcı askeri kayıp Rusya açısından Karadeniz filosunun sancak gemisi Moskova kruvazörünün Neptün füzeleriyle yok edilmesidir. Rusya askeri istihbaratı savaş alanında böyle bir saldırının olacağını önceden öngöremezken verilen kayıp yine büyük bir başarı olarak Ukrayna cephesinde görülmüştür. İlk 48 saatten itibaren direnişin sonuç vermesi, NATO üyelerinin silah yardımını sağlamış psikolojik moral üstünlüğü Ukrayna'ya geçmiştir. Putin askeri üst düzey elit çevresini kaybederken, siyasi danışmanların da Avrasyacı ideolojisinin mimarı Alexandar Dugine'e yapılacak suikastta kızının ölmesi dış istihbarat ağının Moskova'nın göbeğinde kilit ülke politikacılarının hedef alındığını göstermektedir. Ana hedef Putin'in kendisidir ve Ukrayna lideri Zelensky birçok demecinde saray darbesi ile etkisiz kılınacağını söyleyerek Rusya siyasi yapısı içinde güvensizliği pekiştirmektedir. Geçmişte Afganistan işgalinde Sovyetler Birliği'nin aldığı sonuç karşısında lider Leonid Brezhnev, KGB şefi Yuri Andropov politbüro önünde azarladığı gibi Başkan Putin de dış istihbarat başkanı Sergei Naryshkin'in⁶ medyanın da yer aldığı komite toplantısında azarlaması Kremlin'de sıkıntılı bir büyük olduğunun algılanmasına neden olmuştur. Bu nedenle Zelensky, ülkesinin doğu kanadı-

5 Bkz Ukrayna Savaşında ölen Rus Generaller Listesi [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Russian_generals_killed_during_the_Russian_invasion_of_Ukraine_\(2022%E2%80%93present\)](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Russian_generals_killed_during_the_Russian_invasion_of_Ukraine_(2022%E2%80%93present))

6 Michael Weiss, (2022) "A CIA Cold Warrior on the Intelligence War over Ukraine", New Lines Magazine, <https://newlinesmag.com/reportage/a-cia-cold-warrior-on-the-intelligence-war-over-ukraine/>

nı da ele geçirerek savaşın kendi lehine sonuçlanması ABD tarafından ögütlenmiştir.

İstihbarat alanında diğer bir Rusya zayıflığı, özel operasyon askerlerini kaybetmesi sonunda seferberlik ilan ederek sivilleri hızlıca ordunun içine almasıdır. Ukrayna cephesine gönderilen askerler normal cep telefonu ile kriptosuz haberleşince ya da resim çekerek bir arşiv oluşturunca, batının veri değerlendirme uzmanları birçok stratejik bilgiye ulaşabilmiştir. Örneğin Rus askeri tedarik zinciri bir askerin bölgede köy evlerini çekerken ortaya çıkarılmıştır. İsrail dış istihbarat birimi Mossad'ın dünya çapında cep telefonlarına yerleştirdiği gizli dinleme yazılımı Ukrayna'daki Rus askerlerinin cep telefonlarına ulaştırmayı kolaylaştırmış olabilir. Aynı zamanda Telegram üzerinden paylaşılan sosyal medya postaları da Rus kuvvetlerin durumunu analiz edebilecek veriler oluşturmuştur. Elon Musk'ın Starlink uydularını Putin ile görüşmesine kadar Ukrayna hizmetine sunması, uydu görüntüleri ile Rus ordusunun ilerleyişini ve zayıflıklarını hızlıca görme imkanı sağlamıştır. Rus ordusuna hareket kabiliyeti hakkında birçok veri teknolojinin de yardımıyla operasyonel olarak Ukrayna ordusu ve direnişçilerinin elinde olmuş ve ani saldırı planlarının geliştirilmesine katkı sunmuştur.

Diğer yandan istihbarat alanında, Şubat 2022'de başlayan Ukrayna işgali, Açık Kaynak İstihbaratının ciddi önem kazanmasına neden olmuştur. ABD ve İngiltere istihbarat birimleri savaş alanında neler gerçekleştiği ile ilgili istihbarat değerlendirmelerini kamuoyu ile paylaşmaya başladılar. Sosyal medya da Ukrayna istihbaratının da değerlendirme yaptıklarını görmekteyiz. Bunun ana nedeni kendi savunmalarını meşru göstermek, psikolojik savaş uygulamak ve Rusya'nın kaybeden taraf olduğunu göstermektir. ABD istihbarat birimleri Putin'in askeri istihbarat konusunda yanlış yönlendirildiğini gerçeğin gizlediğini ileri sürmüşlerdir. İngiliz istihba-

rat birimi ise Rus askerinin moralinin bozuk olduğunu ve verilen emirleri yerine getirmeyerek kendi silahlarını sabotaj ettiğini açıklamıştır. Ukrayna itibari ile Rus kimliğine sahip olduğu için Rus askeri ile Ukrayna askerlerinin üniformalarını değiştirseniz kim gerçek Ukraynalı anlaşılmaz. Aldatma ve sabotajlar açısından oldukça kolay bir savaş alanı Ukrayna gözükmektedir. Bu konuda Amerikan Özel Kuvvetlerin Beyaz Saray'dan "deep fake" teknolojisini kullanma talebi aldatıcı veri yayarak psikolojik dezenformasyon yapmanın mümkün olabildiğini göstermektedir. Ukrayna'da Rusya ve Çin'e yönelik uygulandığını varsayabiliriz.

İstihbaratın Soğuk Savaş döneminden sonra yeniden Ukrayna işgali ile önem kazandığını görüyoruz. Rusya istihbarat alanında hataları, ABD'nin öncelikle geçmişten kaynaklanan ezik hissettiği istihbarat başarısızlıklarını telafi etmiş gibi gözükmektedir. Ancak ilk bir yılı özel bir askeri operasyon olarak gören Rusya'nın gerçek savaşa döneceğini belirten ifadesi de önemlidir. İlâveten ABD içinde Cumhuriyetçi kesimden Başkan Biden'in körü körüne bu savaşı sürdürme ihtirası da ciddi eleştirilmekte ve ABD'nin kendi ulusal çıkarları önceliklerine dönmesi beklenmektedir. Askeri silah azalması NATO'nun Avrupa üyelerini tedirgin etmekte, Ukrayna'yı ezip geçen, Polonya ve Macaristan'ı da alıp Avrupa'nın ortasına gelen bir Rusya idealinden tedirgin olmaktadır. Henüz Ukrayna Kiev ilerisine geçit vermezken, nükleer silahlar ile temizleye temizleye Avrupa'da bulunma isteği de Rusya'nın her an nükleer kırmızı düğmeye basabileceğini düşündürtebilir. Öte yandan yakında Çin liderinin Rusya'ya yapacağı ziyaret sonrası Ukrayna krizinde yapıcı bir sonuç alınabilir. Şu ana kadar Amerika, İngiliz ve beş gözün diğer üyeleri istihbarat anlamında tatmin edici bir başarı, kendilerince Rusya'ya karşı bir zafer aldıklarını düşünmektedirler.

